

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ВІТЧИЗНЯНОЇ
ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ**

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 34

Рівне – 2022

УДК 94(477) + 94 (100)
А 43
ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 34. Рівне: РДГУ, 2022. 162 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 24 листопада 2022 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ №15857-4329Р

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdg@ukr.net <http://fipmv.rv.ua/>
© Рівненський державний гуманітарний університет, 2022

РОЗДІЛ II ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 9(420) «12/13»

ДВА ВЕКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНТОЛЕРАНТНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В XII–XIII СТОЛІТТЯХ

Марина Долганова

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31

e-mail: maryna.dolhanova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0456-2132>

Олег Озимчук

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 12

e-mail: oleg.ozimchuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0343-3288>

В статті дається аналіз причин що сформували у французькому середньовічному суспільстві негативне ставлення до представників інших етносів та релігійних конфесій.

Ключові слова: інтолерантність, юдейські общини, альбігойці, Хрестові походи, Руанська ганза, Паризька гільдія, королівський домен, талья, катари, Ломберський диспут, Альбігойські війни, Симон де Монфор, Домінік де Гусман.

The article provides an analysis of the reasons that formed a negative attitude towards representatives of other ethnic groups and religious denominations in French medieval society.

Key word: intolerance, Jewish communities, Albigensians, Crusades, Rouen Hansa, Parisian guild, royal domain, taille, Lomber dispute, Albigensian Wars, Simon de Montfort, Dominique de Guzman.

One of the main debatable issues of modern French medieval studies is the problem of understanding the reasons for the reorientation of the main social states of the French kingdom in the 12th-13th centuries from tolerance to strict intolerance, in relation to representatives of other religious communities. At the turn of the 11th and 12th centuries and in the preceding Carolingian era, relations between Christian Franks and non-Christian foreigners cannot be called ideal, but even in certain contradictions they did not cross the lines of open conflict.

Back in the Carolingian era (VIII–X centuries), Jewish merchants controlled the kingdom's external and internal trade routes. Jewish merchants often carried out diplomatic missions of the Frankish monarchs. True, these assignments did not go beyond the transportation of diplomatic mail. The main occupations of the Jewish diaspora scattered throughout France were small crafts and trade. Even the very word

"Jew" in the Frankish language of the early Middle Ages was equal to the word "merchant." All markets in large French cities were controlled by Jewish merchants until the twelfth century. Their influence on the city's trade was so significant that at the beginning of the 9th century it was at the request of the Jewish community of the city of Lyon that the local Count Gero I (960-993) moved the market day from Saturday to Sunday. In less than half a century, all the markets of France started working on Sunday [10, p. 277].

Одним з головних дискусійних питань сучасної французької медієвістики є проблема розуміння причин переорієнтації головних суспільних станів Французького королівства у XII–XIII столітті від толерантності до жорсткої інтолерантності, щодо представників інших релігійних громад. На межі XI–XII століть і в попередню Каролінгську епоху стосунки між франками-християнами та іноземцями-нехристиянами назвати ідеальними не можна, але і в певних протиріччях вони не перетинали межі відкритого конфлікту.

Ще у Каролінгську епоху (VIII–X ст.) юдейські купці контролювали зовнішні та внутрішні торговельні шляхи королівства. Часто євреї-купці виконували дипломатичні доручення франкських монархів. Правда, ці доручення не виходили за межі перевезення дипломатичної пошти. Основними заняттями розпорошеної по всій Франції юдейської діаспори було дрібне ремесло і торгівля. Навіть саме слово «євреї» у франкській мові раннього середньовіччя дорівнювало слову «торговець». Всі ринки у великих французьких містах до XII століття контролювалися єврейськими торговцями. Їх вплив на міський товарообмін був настільки значний, що на початку IX століття саме за проханням юдейської общини міста Ліон місцевий граф Жеро I (960–993) переніс ринковий день з суботи на неділю. Менше ніж за півстоліття всі ринки Франції розпочинали роботу в недільний день [10, с. 277].

Традиційно до XII століття більшість єврейських родин мешкали у різних поселеннях і не утворювали общинних спільнот. Часто французькі феодали запрошували у свої шатó (замки) декілька єврейських сімей для вдосконалення рівня ремесла, або для наведення порядку в економічному управлінні маєтками. Лише з ростом міст у Французькому королівстві з'являються міські компактні юдейські общини. Єврейські купці були жаданими гостями, як при королівському дворі, так і в провінційних шато герцогів і графів та в єпископських резиденціях. Товари, які вони продавали, мали широкий попит і серед міської аристократії. У ранньому середньовіччі французькі євреї у більшості своїй не займалися ремеслом. Як міські жителі вони переважно присвячували себе так званим вільним професіям. Перш за все – лікарському мистецтву. У французькому суспільстві VII–XI століть цілителі-євреї мали хорошу репутацію.

Не дивлячись на постійні церковні заборони звертатися до послуг юдейських лікарів, вони мали особливу популярність. Їх послугами користувалися навіть римські папи. Більшість міських лікарів у містах французького королівства були євреї. На це навіть звернув особливу увагу церковний Собор у травні 1246 року, який збирався у французькому місті Безьє.

Одна з його постанов зауважує, що євреї зосередили в своїх руках всю лікарську практику у Франції. Особливо наголошувалося, що всі лікарські посади зайняті медиками-євреями навіть в місті Монпельє, де знаходилася вища медична школа [10, с. 302].

Існують чисельні джерельні повідомлення про єврейські землеволодіння в Каролінгський період. Однак у більшості випадків, це були певні форми вкладання капіталу, набутого шляхом торгівлі, або закладені євреям землі за фінансові борги землевласників християн. З аналізу пізніших документів Французького королівства випливає, що стан речей суттєво не змінився і в XII–XIII століттях. У листі французькому королю Філіпу II Августу (1180–1223) в січні 1205 року римський папа Інокентій III (1198–1216) скаржився на те, що євреї володіють церковними та світськими земельними угіддями у Франції [10, с. 307]. Архіви французьких королівських і міських судів XII–XIII століть були переповненими тяжбами між християнами власниками землі та євреями, які давали грошові позики.

На відміну від італійських та іспанських общин, для євреїв Французького королівства релігійно-філософські та наукові інтереси були другорядними. Вони не втручалися в теологічні диспути з християнами, їх вченість не поширювалася далі вивчення Тори і Талмуду. Певним виключенням може бути лише двір графа Карла Анжуйського, який оточив себе вченими-юдеями. Але й вони покинули Францію після того, коли їх покровитель став королем Сицилії. Навпаки, цікавість до юдейської релігії та їх вчених книг походила з боку християнських теологів, і жодним чином не заохочувалася юдеями. У Каролінгську епоху вивчення юдейських книг християнськими вченими було звичною справою, і це не викликало опору церкви. Але приклад ченця з абатства Клерво у 1192 році вказує на разючі зміни у ставленні до цього процесу в кінці XII століття [10, с. 322]. За контакти з рабином і спроби вивчення юдейського письма він потрапив під церковне слідство і був жорстоко покараним.

Таким чином, можна констатувати факт толерантного відношення до юдеїв у Французькому королівстві до XII століття. Невеликі виключення конфліктів у економічних відносинах не були системними. Джерелом підтвердження такого факту можуть бути також іконографічні матеріали. Практично всі зображення у книжкових мініатюрах юдеїв до XII століття не виділяють їх особливими рисами зовнішності та одягом від французів. Ще на початку XII століття євреї вільно пересувалися французькими землями та підтримували відносини з християнами. До кінця XI століття шлюби між юдеями та християнами у Французькому королівстві були звичною справою. Радикальні зміни відбулися у середині XII століття. На цьому слід наголосити тому, що найпростіше було б пояснити появу тотальної інтолерантності до юдеїв Франції початком Хрестових походів у Палестину та розгортанням боротьби з ними як з «ворогами Христа».

Насправді цілих півстоліття від початку Хрестових походів у становищі французьких євреїв нічого не змінилося. Релігійно-ідеологічного конфлікту не сталося. Справжня причина початку гоніння на французьких євреїв полягала у

площині торгівельних конкурентних протиріч. Перші прояви серйозного інтолерантного ставлення до євреїв у Французькому королівстві з'явилися у великих містах, які спеціалізувалися на зовнішній торгівлі. Хрестові походи відкрили доступ французьким купцям до східних ринків, в обхід єврейських купців-посередників. Бурхливий розвиток вільних міських комун, підтриманий французькими монархами Філіпом I (1060–1108), Людовіком VI (1108–1137), Людовіком VII (1137–1180) та Філіпом II Августом (1180–1223), призвів до створення ярмаркових центрів орієнтованих на французьких купців та ремісників.

У XII–XIII століттях постали французькі купецькі торгівельні об'єднання: Руанська ганза (Hanse de Rouen), Паризька гільдія (Marchands de l'eau – «Водні торговці»), Компанія луарських купців, Гільдія виноторговців Бордо [10, с. 326]. Ці гільдії за короткий час заволоділи не тільки економічним, але й суспільним впливом. Вже на початку XII століття французькі гільдії отримали підтримку з боку монархії. Значні суми грошових зборів значно поповнювали королівську скарбницю. Спочатку Людовік VI взяв під опіку Паризьку гільдію, яка у час правління Людовіка VII вже монополізувала всю торгівлю на Нижній Сені, а при Філіпові II, разом з Руанською ганзою, повністю контролювала торгівлю в Північній Франції. На початку XIII століття всі водні шляхи, а вони у той час виконували роль магістральних доріг, перебували у монопольній власності французьких торгівельних гільдій. Спроби юдейських общин повернути свій вплив у французькій торгівлі наражалися на жорсткий опір місцевих купців, які стали підбурювати проти євреїв міщан і селян, поширюючи інтолерантні настрої. Такі настрої стали примножуватися після того, як французькі юдеї втративши торгівельні преференції перейшли до процентних позичок, які християнам в принципі були заборонені.

Французькі монархи, підтримуючи міські торгівельні гільдії, здійснили низку послідовних акцій спрямованих на дискредитацію юдейських общин у королівстві. Якщо Філіп I, Людовік VI та Людовік VII надаючи ексклюзивні привілеї тільки місцевим купцям-християнам, усунули юдеїв з ринків, то Філіп II Август перейшов до відкритої конфронтації. На початку свого правління, щоб вгодити Паризькій гільдії та Руанській ганзі, він наказав заарештувати всіх євреїв королівського домену, конфіскував їх майно (попередньо примусив їх виплатити викуп 30 тисяч ліврів) і вигнав з країни. Боргові зобов'язання перед ними були анульовані. Філіп II Август мав особистий інтерес у цьому питанні, оскільки королівські борги єврейським фінансистам сягали 250 тисяч ліврів, а це перевищувало річний бюджет всього Французького королівства. Перші Капетинги і особливо Людовік VII брали хабарі від юдейських общин в обмін на покровительство. Подібним чином також діяли інші значні сеньйори, наприклад граф Шампанський Тібо III або герцог Нормандії Річард IV (Річард I Левове Серце, як король Англії); вони сперечалися через євреїв, звинувачували один одного у їх переманюванні. Однак Філіп II Август на початку правління порвав з цією традицією. А у 1198 році він знову змінив своє ставлення: євреям дозволили повернутися в землі королівства, король оголосив про їх особистий захист, але за це юдеїв обложили спеціальною талєю (taille – прямим

податком) [6, с. 319–320] і митом за реєстрацію угод. Організована таким чином експлуатація євреїв приносила річну суму прибутків у королівську скарбницю рівну близько 7.750 ліврів [5, с. 302]. Але вже була сформована суспільна думка про юдеїв як ворогів всього французького та християнського. Навіть зображення їх у книжкових мініатюрах змінилися. Французьких юдеїв стали зображати схожими на маврів. В умовах продовження хрестоносного руху в XIII столітті – це однозначно образ ворога.

У період правління французького короля Людовіка IX Святого (1226–1270) монархія стала застосовувати найрадикальніші методи щодо юдейських общин держави. Королівський ордонанс 1230 року заборонив євреям давати позички під відсотки і скоротив борги перед ними на третину. Спроба паризьких рабинів захистити свою общину шляхом відкритого диспуту, тільки погіршила ставлення французів до євреїв. Після дискусії, яка відбулася 24 червня 1240 року, Людовік IX призначив комісію з єпископів для вивчення Талмуду. Наслідком їх доповіді королю стало грандіозне аутодафе в червні 1242 року, на якому було спалено двадцять возів юдейських книг. Але особистим наказом монарх заборонив переслідувати рабинів [5, с. 401]. Вірогідно Людовік IX був упевнений в тому, що певні дії юдеїв призвели до його поразки у VII Хрестовому поході (1248–1254). Великий ордонанс 1254 року наказував: «Нехай євреї відмовляться від лихварства, чаклунства і нехай їх Талмуди та інші книги, що є богохульними, будуть спаленими, євреї ж, які не бажають підкоритися цьому ордонансу, хай будуть вигнані з королівства, а порушники покарані за законом. І нехай всі євреї живуть працею своїх рук або іншими справами, не пов'язаними з лихварством» [5, с. 400]. У 1258 році всі борги перед юдейськими лихварями було наказано передавати у королівську скарбницю. Ордонанс 1260 року розпочав слідства у всіх містах Французького королівства, з метою виявлення злочинів здійснених євреями. В червні 1269 року всіх юдеїв королівства примусили носити на одязі спеціальний знак, щоб відрізнити їх від християн. Французький король Філіп III Сміливий (1270–1285), як і його попередники продовжив переслідування євреїв. На початку правління всі без виключення євреї були змушені нашивати на одяг кольоровий кружок (*rouelle*). У 1280 році їм заборонили будувати нові синагоги, а у 1283 році – зберігати Талмуд [5, с. 427].

Другим вектором розвитку інтолерантності французького суспільства у XII–XIII століттях стала зміна ставлення до поширеної на півдні Франції катарської версії християнства. Це дуалістичне вчення заперечувало творення всього матеріального Богом Добра, вважаючи матеріальне породженням Злого Бога. Адепти французьких катарів проповідували ідеї, які походили з Ірану (маніхейство) та Візантії (павликіанство) і отримали свій розвиток в Болгарії (богомільство) та Північній Італії (патаренство). Катари вірили у вічне земне мучеництво душі в матеріальному тілі. Вони запевняли: щоб перервати процес постійного перевтілення душі та спрямувати її до раю, потрібно протягом життя виснажувати тіло і душу. Лідери катарів – «досконалі» і члени релігійної общини – «вірні» мали вести аскетичне життя, відмовляючись від шлюбу і м'ясної їжі. Катари не визнавали місії Христа і його спокути за людство, заперечували причастя і хрещення як таїнства.

Як потужна релігійна організація катари сформувалися на території Французького королівства на межі X–XI століть. На півдні країни вони спочатку загубилися серед безлічі дрібних протестних рухів, які існували тут протягом усього раннього середньовіччя. Але у Центральній та Північній Франції катари змогли потрясти саму основу римської церкви. Перша відома інформація про катарську церкву пов'язана із допитом у 991 році учителя з міста Реймс, який претендував на сан архієпископа. Вже у 1012 році в місті Лімож місцевий єпископ спрямовував всі можливі репресивні засоби для придушення «катарської ересі». Однак рух «чистих» (катари – від грецького слова «чисті») продовжив опановувати Францію. Особливу підтримку вчення мало в містах, а одне із найбільших міст Французького королівства Орлеан стало на тривалий час головним центром катарського руху. Катарство проникло у саму верхівку церковної та світської ієрархії. З Орлеана катарами керували «досконалі» каноніки французького королівського двору. Навіть духовник французького короля Роберта II Благочестивого (996–1031) Стефан захопився катарськими ідеями і всіляко захищав своїх орлеанських спільників. З Парижа Стефан спрямував проповідників до герцогства Нормандія, але новонавернені нормандські християни (герцогство заснували скандинави у 911 році) заарештували їх як еретиків і повідомили короля про зв'язок придворних церковників з катарами.

У 1022 році Роберт II наказав скликати церковний Собор в Орлеані для суду над лідерами орлеанських та паризьких катарів. Їх засудили до страти на вогнищі, але жорстока розправа викликала співчуття серед міщан, які у той час боролися з феодалами за право створення комун, і тільки посприяла зростанню катарської общини та розповсюдженню вчення на Південну Францію. У тому ж році у найбільшому південно-французькому місті Тулуза королівський суд розправився із місцевими катарами. Церковникам і королівським суддям вдалося придушити рух катарів у Північній та Центральній Франції. Після 1022 року відомий лише один випадок судової справи над ними на півночі королівства у Фландрії [6, с. 171].

Кінцевий підсумок діяльності «чистих» у Північній Франції здійснив церковний Собор у Реймсі у 1049 році. Двадцять єпископів і п'ятдесят абатів постановили: безумовно відлучати від церкви осіб будь-якого стану, запідозрених у катарській ересі. Однак, ця церква міцно укоренилась у Південній Франції. Новий церковний Собор у Тулузі у 1056 році відлучив від церкви тисячі прихильників катарів, у тому числі значну кількість вельмож та духовенства разом із цілим містом Сен-Жиль. На півдні королівства закріпилася нова назва, пов'язана з найбільшою общиною катарів у місті Альбі – альбігойці [6, с. 172]. Лише серія збройних походів організована французькими королями Філіпом II Августом, Людовіком VIII і Людовіком IX Святим, відомих під назвою Альбігойські війни, при сприянні римських понтифіків Інокентія III (1198–1216), Гонорія III (1216–1227) Григорія IX (1227–1241) та Інокентія IV (1243–1254), а також масові репресії в осередку міських общин Південної Франції остаточно знищили катарську церкву.

Катари були надзвичайно популярними серед французьких міщан та селян. Католицька церква у XI–XII століттях переживала кризу, і це була перш за все

криза недовіри до церковників та церковної організації з боку віруючих. На Півдні Франції їх називали *bonshommes* – «добрими людьми». Народ співчував катарам, і що дуже важливо, не відділяв від загалу християн. Альбігойські адепти на відміну від католицьких священників мешкали поряд з простими міщанами і селянами, і виявляли у повсякденному житті більше благочестя та були ближчими до євангельських принципів та заповідей. Катари не вірили, що все що створене щоб вбивати і мучити людей походить від Творця, повного любові до людей. Вони стверджували, що досконалий Бог не міг дати людині тіло, яке існує лише для того, щоб померти в стражданнях. Виходячи із аналогії між причиною та результатом, катари робили висновок, що негативний результат походить від негативної причини. І що світ людей не міг через це створити добрий Бог. Альбігойці приписували створення всього видимого і матеріального злему Богу – Люциферу. Вірили тільки у ідеї Нового Завіту, а бога Старого Заповіту називали Антихристом [7, с. 96–97]. Один із лідерів катарів на публічному диспуті з католиками в місті Ломбер у 1165 році, відповів на їх звинувачення в антихристиянстві: «Ні, неправда, ми віримо в істинного Бога, в його сина Ісуса Христа, в Святий Дух, апостолів, у Воскресіння, в необхідність Хрещення, в можливість спасіння і для чоловіків і для жінок» [7, с. 139].

Саме ломберський протест вказав на реальну силу катарів та їх вплив на майже всі прошарки французького суспільства XII століття, від простолюдинів до феодалної верхівки. Наприклад, головними захисниками альбігойців стали могутні та впливові графи Тулузькі, майже весь міський патриціат південно-французьких міст належав до «чистих» або їм співчував. Тривалий час Капетинги ігнорували заклики папського двору розправитися з катарами, не вбачаючи в них загрози. Лише, коли інтереси римського папи Інокентія III (розправа з єретиками) та французького короля Філіпа II Августа (можливість збільшити королівський домен) збіглися, розпочалася справжня війна. Репресії та знищення катарської церкви на Півдні Франції увійшли в історію під назвою Альбігойських війн (1209–1229), або Хрестових походів проти катарів. Філіп II Август відмовився особисто очолити війну на півдні країни і не дозволив це зробити своєму спадкоємцю дофіну Людовіку. У 1209 році він призначив керувати ополченням північнофранцузьких рицарів маловпливового графа Симона де Монфора, який мав досвід війни в Палестині проти мусульман. Це призначення було знаковим – король визнавав альбігойців ворогами і нехристиянами.

Хоча в історію ці події увійшли під назвою війн, але це була справжня каральна експедиція. Війна велася проти мирного населення, яке навіть не сформувало об'єднаних сил самооборони. Кожне місто Південної Франції оборонялося власними силами. Тому походи перетворилися на жорстоку різанину та винищення мирних мешканців півдня королівства. Більшість так званих «хрестоносців» навіть не розуміли відмінності між католиками та альбігойцями. Тому знищували всіх, хто мав незвичний одяг, чи говорив незрозумілою мовою. Спільна французька мова у той час ще не сформувалася: на півночі розмовляли на паризькому діалекті (лангедойль), а на півдні спілкувалися на провансальському діалекті (лангедок). Але по сутності своїй, це були дві різні мови. Дуже показовими стали події під час облоги міста Безьє у червні 1209 року. Коли рицарі

увірвалися в місто і не знали як відрізнити катарів від католиків, авторитетний священник Домінік де Гусман (у майбутньому засновник Ордену домініканців Святий Домінік) підказав «правильні дії»: «Убивайте всіх, Господь впізнає своїх». Наслідком стало знищення 20 тисяч мешканців Безьє, більша частина яких не належала до общини «чистих». Подібним чином хрестоносці розправилися з мешканцями усіх міст Південної Франції. Щоб викликати недовіру і ненависть між католиками та катарами в південно-французьких містах створювали «Міліцію Ісуса Христа». Метою діяльності її стало виявлення альбігойської ересі та розкол серед міщан Південної Франції. Статуту цієї організації не існувало [7, с. 555–556]. Головним її принципом було знищення тих, хто мислив не як католик, хто висловлював будь-яке невдоволення діями папи і французького короля. У 1219 році «Міліція Ісуса Христа» стала складовою частиною Ордену домініканців.

Офіційно хрестовий похід проти альбігойців закінчився у 1229 році, але репресії проти прихильників катарської церкви продовжилися. Людовік IX Святий дозволив діяти у Південній Франції інквізиційним судам створеним римським папою Григорієм IX. До кінця XII століття мешканців цього краю катували та знищували лише за підозрою у співчутті до катарської церкви, чи за безпідставними звинуваченнями. Такі прояви нищівної інтолерантності, підбурювані Парижем і Римом, призводили до опору місцевого населення, особливо в містах. Лише розумні дії французького короля Філіпа IV Красивого (1285–1314) на початку XIV століття припинили репресії. На початку 1304 року він особисто прибув в Тулузу та оголосив себе захисником своїх південнофранцузьких підданих від інквізиційних судів. Монарх наказав випустити із в'язниць всіх звинувачених у катарській ересі та заборонив діяльність інквізиційних судів, якими керували домініканці.

Аналіз французьких джерельних матеріалів XII–XIII століття свідчить, що прояви інтолерантного ставлення до юдейських общин та катарської церкви у масі своїй були інспіровані верхівкою феодального суспільства та міською олігархією. Обидва вектори напруги сформувалися на межі XI–XII століть і не мали особливого підґрунтя серед простого народу. Переслідування французьких євреїв розпочалися у наслідок конкурентних протиріч між юдейськими купцями та французькими торгівельними гільдіями. Боротьба з катарами та їх заступниками стала приводом для територіального збільшення королівського домену.

Джерела та література

1. Бейтман С. Симон де Монфор. Жизнь и деяния. – СПб: Евразия, 2004. – 320 с.
2. Де Либра А. Средневековое мышление. – М.: Праксис, 2004. – 368 с.
3. Лінч Дж. Середньовічна церква. – Київ: Основи, 1994. – 492 с.
4. Мадоль Ж. Альбигойская драма и судьба Франции. – СПб: Евразия, 2000. – 320 с.
5. Мартен Э., Менан Ф., Мердриньяк Б., Шовен М. Капетинги. История династии (987–1328). – СПб: Евразия, 2017. – 688 с.
6. Озимчук О. Ранок Середньовіччя. Історія Західної Європи V–XI століття в термінах, іменах та назвах. – Рівне: О. Зень, 2019. – 383 с.

7. Осокин Н. История альбигойцев и их времени. – М.: АСТ, 2003. – 896 с.
8. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция. – М.: Вече, 2006. – 384 с.
9. Сивери Ж. Филипп Август. – СПб: Евразия, 2013. – 360 с.
10. Тюменев А.И. Евреи в древности и Средние века. – М.: Крафт, 2003. – 392 с.

References

1. Beitman S. Simon de Monfor. Zhyzn I deianyia. – SPb: Evrazyia, 2004. – 320 s.
2. De Lybra A. Srednevekovoe myshlenye. M.: Praksys, 2004. – 368 s.
3. Lynch Dzh. Serednovichna tserkva. – Kyiv: Osnovy, 1994. – 492 s.
4. Madol Zh. Albyhoiskaia drama i sudba Frantsyy. – SPb: Evrazyia, 2000. – 320 s.
5. Marten E., Menan F., Merdriniak B., Shoven M. Kapetynhi. Istoriia dinastii (987–1328). – SPb: Evrazyia, 2017. – 688 s.
6. Ozymchuk O. Ranok Serednovichchia. Istoriia Zakhidnoi Yevropy v terminakh, imenakh ta nazvakh. – Rivne: O. Zen, 2019. – 383 s.
7. Osokin N. Istoriia albihoitsev i ikh vremeni. – M.: AST, 2003. – 896 s.
8. Polo de Bolie M.-A. Srednieviekovaia Frantsiia. – M.: Veche, 2006. – 384 s.
9. Siveri Zh. Filip Avhust. – SPb: Evrazyia, 2013. – 360 s.
10. Tiumieniev A.I. Yevrei v drevnosti i Sriedniie vieka. – M.: Kraft, 2003. – 392 s.

УДК 94(47+57) «1926/1927»

ВНУТРІШНЬО ПАРТІЙНА БОРОТЬБА У ВКП(Б) 1926–1927 РОКІВ

Руслан Постолювський

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12

e-mail: kvi@rshu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3004-582x>

У статті розглядається процес боротьби за владу між найближчими соратниками Леніна після його смерті.

Уточнено роль партійно-державних структур у політичній боротьбі в середині партії. Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати передумови причини перемоги Сталіна у боротьбі за владу.

Ключові слова: СРСР, влада, політична система, еволюція, номенклатура.

INTERNAL PARTY STRUGGLE IN THE CPSU(B) 1926–1927

The article examines the process of the struggle for power between Lenin's closest associates after his death.

The role of party-state structures in the political struggle within the party is clarified. The purpose of the article is to analyze the prerequisites of Stalin's victory in the struggle for power.

Key words: USSR, power, political system, evolution, nomenclature.

ЗМІСТ
РОЗДІЛ І
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Озимчук Олег АРХЕОЛОГІЧНІ СВДЧЕННЯ КОЛАПСУ БРОНЗОВОГО ВІКУ	3
Федоришин Микола УЧЕНЬ ПИСАРЯ МИХАЙЛА САНОЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ ТВОРЕННЯ ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ	8
Гурбик Андрій ДЕРЖАВНА СЛУЖБА АНТОНА ЖДАНОВИЧА: УЧАСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ КОМІСІЙ (1651–1656 рр.)	14
Кравчук Назар АНЕКСІЯ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ МОСКОВСЬКИМ ПАТРІАРХАТОМ 1686 РОКУ	25
Пазюра Наталка РОДИННА ІСТОРІЯ СТОРОЖЕНКІВ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ НА ТЛІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	29
Чиж Анастасія ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ДЕПУТАТА ІV ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТИВОНЧУКА МИХАЙЛА ПАВЛОВИЧА (СТЕПАНСЬКА ВОЛОСТЬ РІВНЕНСЬКОГО ПОВІТУ)	34
Рушак Владислав ДІЯЛЬНІСТЬ В. ЛИПИНСЬКОГО НА ДИПЛОМАТИЧНОМУ ФРОНТІ ПІД ЧАС НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РОКІВ ...	37
Доброчинська Валентина ВОЛИНСЬКІ МУЗЕЇ ЯК ОСЕРЕДКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (1921–1939 рр.)	46
Залужна Світлана СВІТОВА РЕАКЦІЯ НА КАРАЛЬНІ ЗАХОДИ ПРОТИ УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ	52
Михальчук Роман ТРАВМА ГОЛОКОСТУ У СВДЧЕННЯХ ЖЕРТВ	62
Іванчук Віктор РІВНЕНСЬКА «ПРОСВІТА» У ПЕРІОД НАЦІСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.)	68

Десятничук Ілля
ОЛЕКСАНДР ОГЛОБЛИН У РОЗБУДОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ
НАУКИ В США72

Опанасюк Тетяна
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО СЕГМЕНТУ
РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ76

РОЗДІЛ II ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Долганова Марина, Озимчук Олег
ДВА ВЕКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНТОЛЕРАНТНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА В XII–XIII СТОЛІТТЯХ87

Постоловський Руслан
ВНУТРІШНЬО ПАРТІЙНА БОРОТЬБА У ВКП(Б) 1926–1927 РОКІВ95

Слесаренко Андрій
УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ В ЧЕХОСЛОВАЦЬКОМУ КІНЕМАТОГРАФІ
1950-Х РОКІВ113

Сухий Володимир, Северова Ольга
ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТЕОРІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ117

Плюта Наталія
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ТА ЇЇ МІСЦЕ В
МАЙБУТНЬОМУ СВІТІ124

Жук Микола, Северова Ольга
ГЕНЕАЛОГІЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ131

Кундеус Оксана
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА
ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РФ139

Рожко Василь
СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ: АНАЛІЗ
ВЧЕНЬ АЛЬБЕРТА ВЕЛИКОГО І ВІНСЕНТА З БОВЕ.....149

Ліннік Юрій
ЦІННОСТІ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА152

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 34

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 24.11.2022 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 254/1. Ум. друк. арк. 11,19.

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 34. Рівне, 2022. 162 с.

УДК 94(477) + 94(100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2022